

Araştırma Makalesi/Research Article

MOLLÂ FENÂRÎ'DEN TERCÜME EDİLMİŞ MANZUM BİR ŞURÛTU'S-SALÂT

A Versified Şurutu's-Salat Translated from Molla Fenari

Doç. Dr. Hasan KARACA

Gaziantep Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
hasankaracahk44@gmail.com
Gaziantep/TÜRKİYE

ORCID

Geliş Tarihi / Received Date: 07.07.2025
Kabul Tarihi / Accepted Date: 13.09.2025
Yayın Tarihi / Published Date: 25.10.2025

Atf/Citation

Karaca, Hasan. "Mollâ Fenârî'den Tercüme Edilmiş Manzum Bir Şurûtu's-Salât". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* 11/23 (Güz 2025), 113-143.

10.28981/hikmet.1736470

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Kör Hakem

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Benzerlik Taraması:

Bu makale turnitin programında taranmıştır.

Etik beyan:

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Lisans:

CC BY-NC 4.0

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

ÖZ

Şurûtu's-salâtlar; namaz, abdest ve guslün hükümlerini anlatan risalelerdir. Bu çalışmaya konu olan eser Leipzig Üniversitesi Kütüphanesinde Turc. 12 /6 katalog bilgisiyle kayıtlı manzum bir şurûtu's-salâttır. Tercüme kaynağı eden eserin müellifi Molla Fenârî'dir. Eserde mütercim veya müstensih bilgisi yoktur. Mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Beyit sayısı 72'dir. Tertibi 14 beyitlik mukaddimeden sonra 18 baptan oluşmaktadır. Söz konusu tertip namazın şartları, farzları, vacipleri, sünnetleri, müstehapları, mekruhları, müfsitleri; abdestin farzları, sünnetleri, müstehapları, adabı, nafileleri, mekruhları, yasakları, bozanları; guslün farz ve sünnetleri şeklindedir. Yazım ve dil özellikleri bakımından hem Eski Anadolu Türkçesi hem Osmanlı Türkçesi özellikleri barındırmaktadır. Bu yönüyle bir geçiş metni olup ağırlıklı olarak 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesi dönemini yansıtmaktadır. Metinde yer alan sadece yuvarlak ünlü veya sadece düz ünlü şekli kullanılan ekler, ilk hecede i/e değişmesi, bazı sözcüklerin başındaki t sesinin korunmuş olması, t>d değişmesi; +n belirtme hâli eki, -gil emir ikinci teklik şahıs eki ve -UbAn zarf-fil eki Eski Anadolu Türkçesini tanımlamaktadır. Birçok ekin Eski Anadolu Türkçesinden sonra ortaya çıkan eş biçim birimleri, bu eş biçim birimlerle ortaya çıkmış dudak uyumu, bazı sözcüklerin ilk hecesinde i>e değişmesi, hem i'li hem e'li şekli kullanılan sözcükler Osmanlı Türkçesi dönemi özellikleridir.

Anahtar Kelimeler: Şurûtu's-Salât, Namaz, Abdest, Gusül, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi.

ABSTRACT

Şurutu's-salat are treatises that present the religious rulings on prayer, ablution and ritual bathing (ghusl). The subject of this study is a Şurutu's-salat written in verse and catalogued under Turc. 12 / 6 in the Leipzig University Library. The source text translated in this manuscript is attributed to Molla Fenari. However, the name of the translator or scribe is not known. It was written in the mathnawî poetic form. It contains a total of 72 couplets. Structurally, it begins with a 14-couplet introduction and continues with 18 chapters and headings. The organization of the content covers the conditions, obligatory acts, necessary acts, sunnah, commendable acts, reprehensible acts and invalidating factors of the prayer. It also discusses the obligatory and recommended aspects of ablution, including its etiquettes, supererogatory types, disliked practices, prohibitions, and nullifiers; as well as the obligatory and sunnah aspects of ritual bathing. In terms of language and orthography, the work displays features of both Old Anatolian Turkish and Ottoman Turkish, making it a transitional text. It reflects characteristics of 17th-century Ottoman Turkish. Overall, the phonological and morphological features of Ottoman Turkish dominate the text.

Keywords: Şurutu's-Salat, Prayer, Ablution, Ghusl, Old Anatolian Turkish, Ottoman Turkish.

Giriş

Manzum anlatım; ölçü, ahenk ve ritim unsurlarıyla sözü özlü, estetik ve akılda kalıcı kılma özelliğine sahiptir. Türk edebiyatında dinî ve öğretici konular ele alınırken manzum anlatımın bu gücünden de faydalanılmıştır. Böylece gündelik hayata dair temel dinî bilgiler, manzum anlatımla daha geniş kitlelere ulaşma imkânı bulmuştur. Elbette burada esas olan şiirsellik veya sanat değildir. Asıl kaygı, bilgiyi kolay ezberlenip hatırlanacak şekilde sunmaktır. Manzum *Şurûtu's-salâtlar*, bu çerçevede verilmiş eserlerdir. *Şurûtu salât*, *mukaddimetü's-salât*, *mukaddime-i salât*, *salât-nâme* gibi adlarla da anılan bu eserlerde, namaz ve buna bağlı olarak abdest ve gusül konuları ele alınmıştır. Bunlar, Türk edebiyatında ilmihâl kökenli bir tür olarak özellikle Osmanlı Türkçesi döneminde tercüme olarak ortaya çıkmıştır. En bilineni ve yaygın olanı Mollâ Fenârî'ye atfedilen şurûtu's-salâttır. Aslı Arapça olan ve anonimleşme derecesinde halka mal olmuş bu esere dair birçok tercüme ve şerh ortaya konulmuştur. Bunların bir kısmının Molla Fenârî'ye ait olup olmadığı tartışmalıdır (Azak, 2025, 3; Yıldırım, 2013, 262).

Şurûtu's-salâtlarda farz, sünnet, vacip, müstehap, mekruh, menhi, adap yönlerinden namaz, abdest ve guslün çerçevesi bağımsız risale şeklinde ayrı bir tür olarak (Yılmaz, 2022, 409) ele alınmaktadır. Bunları ilmihâllerden doğmuş bir alt tür olarak değerlendirmek mümkündür (Söylemez, 2021, 117). Bu tercüme eserler; öğrencilere, namazı doğru ve dinî hükümlere göre kılmak isteyenlere, birçoğunun sebep-i telifinde de belirtildiği üzere Arapça bilgisi olmayan veya zayıf olanlara yönelik yazılmıştır.

İslam dünyasında ilmihâl geleneğinin başlangıcı X. yüzyıla kadar dayandırılmaktadır (Arpaguş, 2000, 139). İslamiyetin kabulüyle birlikte Türk edebiyatında da ilmihâl türünde dinî nitelikli tercüme ve telif eserler vermeye başlanmıştır. Bu çerçevede Ebu'l-Leys es-Semerkindî'ye ait "Mukaddime", Abdurrahman Aksarayî'nin "İmâdü'l-İslâm"ı, Ahî Evran'ın "Menâhic-i Seyfî"si, Kutbeddin İznikî'nin "Mukaddime"si, Vefâyî'nin "Revnâkü'l-İslâm"ı, Âbidî'nin "Ravzatü'l-İslâm"ı, Serahsî'nin "Kitab-ı Güzide"si, Devletoğlu Yusuf'a ait "Vikâyenâme" tercümesi, Birgivî Mehmet Efendi'nin "Vasiyetnâme"si ve anonim bir eser olan "Mızraklı İlmihâl" Anadolu sahasında XV-XVI. yüzyıllarda yazılmış en çok bilinen tercüme ve telif ilmihâllerdir. İlmihâllerle birlikte İslam'ın şartlarından, dinin temel direği olarak görülen, imandan sonra en faziletli amel ve kelime-i şehadetten sonra en önemli rükün sayılan namazın (Yaşaroğlu, 2006, 356) uygulama esaslarını anlatma gayesiyle ayrı bir tür olarak şurûtu's-salâtlar da yazılmıştır. Çoğu manzum olan bu eserlerin genel tertibi baplar hâlinde namazın şartları, farzları, vacipleri, sünnetleri, müstehapları, mekruhları, bozan durumları; abdestin farzları, sünnetleri, müstehapları, mekruhları, adabı, yasak ve bozanları; guslün farzları, sünnetleri, alınmasını gerektiren durumları şeklindedir.

Türk edebiyatında Anadolu sahasına ait çoğu manzum olan birçok şurûtu's-salât tercümesi tespit edilmiştir. Bir kısmının çeşitli kütüphanelerde nüshaları mevcuttur. Ayrıca birçok şurûtu's salât şerhi de yazılmıştır. Araştırmacıların tespit ve adlandırmasıyla genel olarak bilinen manzum salât-nâmeler şunlardır:

1. Müellifi Meçhul Bir Şurûtu's-Salât Mesnevîsi (Yıldız, 2009).
2. Selîm'in "Mukaddimetü Li's-Salât" (Yıldırım, 2015).
3. Tokatlı İshak Efendi'ye ait "Manzûme-i Keydânî / Manzûme-i Fazliyye / Manzûme-i Salâtiyye" (Aydın, 2017, 83).
4. Sa'dî Efendi'nin "Es'ile-i Sûfî Ecvibe-i Sa'dî" (Süer, 2017, 467).
5. Ubeydullâh Hân'ın "Manzûme Fi Hakkı Mesâilî'l-Vuzû' Ve's-Salât" (Aydın, 2017, 91).
6. Mücellî'nin "Nazm-ı Şurût-ı Salât" (Söylemez, 2019, 126).
7. Abdullah Ahdî ibni Alî'nin "Namaz Manzûmesi" (Süslü, 2019b, 167).
8. Tûrabî Muhammed Efendi'nin "Manzûme-i Fıkh-ı Keydânî" tercümesi (Süslü, 2019b, 167).
9. Mevlevî Yahyâ Aysî'nin "Manzûme-i Salât" (Süslü 2019a, 136).
10. Derviş Miskîn'in Namâz Manzûmesi (Kuzubaş, 2020).
11. Molla Fenârî'ye atfedilen "Şurûtu's-Salât Mesnevisi" (Çelik, 2020).
12. Sa'id'in manzum "Şurûtu's-Salât Tercümesi" (Söylemez, 2021, 116).
13. Hilmî Efendi'nin manzum "Şurûtu's-Salât" (Söylemez, 2021, 116).
14. Hacı Sinân Efendi'nin "Şurûtu's-Salât Manzumesi" (Güler, 2021).

1. Kapsam ve Yöntem

Bu çalışmayla Mollâ Fenârî'den tercüme edilmiş manzum bir şurûtu's-salât tür bilgisi, müellifi, yazım özellikleri, dil incelemesi ve transkripsiyonlu metniyle tanıtıldı. Metnin transkripsiyonunda büyük harf ve noktalama işaretleri kullanılmadı. Transkripsiyonlu metinde varakların yanı sıra beyitler de numaralandırıldı. Metne göndermelerde beyit numarası ve mısra sırası kullanıldı. Yazma eserde bitişik yazılmış sözcükler, transkripsiyonlu metinde aralarına kısa çizgi konularak gösterildi. Yazım ve dil özellikleriyle ilgili tespit ve örneklemeler tıpkıbasımdaki görselleriyle desteklendi.

2. Manzum Şurûtu's-Salât

Bu çalışmaya konu olan yazma, Leipzig Üniversitesi Kütüphanesinde, 6 eser barındıran ve 171 varaktan oluşan Turc. 12 katalog numarasıyla kayıtlı mecmuanın 33 varaklık altıncı eseri bünyesinde. Eser, bütünüyle (138b-171a), şurûtu's-salât adıyla kaydedilse de sadece 138b-146b aralığındaki sekiz varaklık manzum kısım şurûtu's-salâttir. Devamındaki 25 varak mensur olup dinî meselelere dair soru ve cevaplardan oluşmaktadır. Bütünüyle yazmanın sayfaları 20,8 x 13,9 cm ölçülerindedir.

Şurûtu's-salât metni mesnevi türünde, aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla ve harekeli nesihle yazılmıştır. Dil ve anlatımı, yazılış amacına uygun olarak sanat kaygısından uzak sade ve özlüdür. Metinde yer yer kafiye ve ölçü kusurları vardır. 18. beytin ikinci mısrası eksiktir. Müellif bilgisi, 2a'da (8) verilmiştir:

*fâzil-u 'allâme müftî'r-rûm ve's-şâm ecma'in
ki adı şemsü'd-dîni mevlânâ fenârîdir yakîn*

18 bap başlığı altında namaz, abdest ve gusül, hükümleriyle anlatılmıştır. Bap adlandırmaları Arapça ve Farsça terkip kaideleriyle yapılmıştır. Metin toplam 72 beyitten oluşmaktadır. Eserin genel tertibi şu şekildedir:

1b-3a / 1-14 beyit: Bu bölüm besmele, hamdele, salvele, mukaddime ve sebab-i teliften oluşmaktadır.

bābu şurūtu's-şalāti semāniyetun (3a / 15-18 beyit): Namazın sekiz şartı anlatılmıştır.

bābu ferā'izi's-şalāti sittetun (3a-3b / 19-20 beyit): Namazın farz olan altı eyleminden bahsedilmektedir.

bābu vācibātu's-şalāti seb'atun (3b / 21-23 beyit): Namazın yedi olan vacibi sıralanmıştır.

bābu sünneti's-şalāti erbe'ate 'aşere (3b-4a / 24-26 beyit): Namazın on dört sünnetinden bahsedilmektedir.

bābu müsteħibbātu's-şalāti ħamsetun ve 'iṣrūn (4a-5a / 27-37 beyit): Namazın yirmi beş müsteħabından bahsedilmektedir.

bābu mekrūhāt-i's-şalāti aşeretun (5a-5b / 38-41 beyit): Bu bölümde namazda mehruh olan on davranış sıralanmıştır.

bābu müfsidāti's-şalāti seb'ate 'aşere (5b-6a / 42-45 beyit): Namazı bozan on davranış verilmiştir.

bābu ferā'izi'l-vuzū'i erba'tun (6a / 46-47 beyit): Bu bapta abdestin farz olan dört eylemi anlatılmaktadır.

bābu sünneti'l-vuzū'i 'aşeretun (6a-6b / 48-51 beyit): Abdestin on sünnetinden bahsedilmektedir.

bābu müsteħibbāti'l-vuzū'i sittetun (6b-7a / 52-53 beyit): Abdest alırken yapılması müsteħap olan beş eylem bahsedilmektedir.

bābu ādābi'l-vuzū'i sittetun (7a / 54-56 beyit): Bu bölümde abdestin adabına dair altı eylemden bahsedilmektedir.

bābu nevāfil-i'l-vuzū'i sittetun (7a / 57-58 beyit): Abdestin nafile olan dört eylemi anlatılmıştır.

bābu mekrūhāti'l-vuzū'i sittetun (7b / 59-61 beyit): Abdest alırken yapılması mekruh olan altı eylem sıralanmıştır.

bābu menhiyyāti'l-vuzū'i ħamsetitun (7b / 62-63 beyit): Abdest alırken dinen yasaklanmış beş davranış anlatılmıştır.

bābu nevāķişı'l-vuzū'i seb'atun (8a / 64-66 beyit): Abdesti bozan yedi durumdan bahsedilmektedir.

bābu ferā'izi'l-gusli ṣelāsetun (8a / 67. beyit): Gusül abdestinin üç olan farzı sıralanmıştır.

bābu sünneti'l-gusli sittetun (8b / 68-71 beyit): Gusül alırken sünnet olan altı eylemden bahsedilmektedir.

bâbu'l-gusli'l-mesnûnin (8b-9a / 72. beyit): Gusül abdesti almanın sünnet olduğu dört durum sıralanmıştır.

9a: Temmet ve dua.

Mollâ Fenârî'ye atfedilen şurûtu's-salâtın nüsha, müellif, mütercim ve müstensih tespitleri oldukça karışık bir durum sergilemektedir. Bu karışıklık metin / nüsha, mütercim, müstensih hatalarından veya araştırmacıların farklı ele alışlarından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmaya konu olan şurûtu's-salâtın birer nüshası mahiyetindeki eserleri Alim Yıldız (2009) mukaddimenin eksik olmasından dolayı "Müellifi Meçhul Bir Şurûtu's-Salât Mesnevisi", Aysun Çelik (2020) üç nüshayı karşılaştırarak "*K'adı Şemseddin Mevlânâ Fenârîdir yakîn*" (2020, 41) mısrasından hareketle "Molla Fenârî'ye Atfedilen Şurûtu's-Salât Adlı Eserin Manzum Tercümesi", İdris Söylemez (2021), "*Dört maâlde gusul itmek sünnet oldı ey Sa'id*" (2021, 118) mısrasındaki "*ey sa'id*" hitabından hareketle "Said Efendi'nin Manzum Şurûtu's-Salât Adlı Eseri", Yusuf Yıldırım (2015), metnin sonunda yer alan ve diğer nüshalarda olmayan ilave "Evkâtün Menhiyye" bölümündeki "*Bunlara haşr eylemek degül murâdum ey Selim*" (2015, 138) mısrasındaki "*ey selim*" hitabından hareketle "Selim Mahlaslı Bir Şaire Ait Mukaddimetü Li's-Salât İsimli Mesnevî", Öztürk (2007, 106) ve Azak (2025) "*Hâtırın şem'ini pür-nür eylesün ol lâ-yezâl*" (2025, 19) mısrasındaki "*şem'ini*" ifadesinden hareketle "Manzume-i Şurûtu's-Salât: Şemî" adlandırmalarıyla ele almışlardır. Bütün bu nüshalarda müellif adı olarak zikredilen Mollâ Fenârî ismi tartışmasız kesin bilgi ifade etmektedir. Bunun dışında metinde geçen "*ey sa'id*", "*ey selim*", "*şem'*" ifadeleri ayrı ayrı araştırmacılarca mütercim bilgisi olarak değerlendirilmiştir. Metne bakıldığında bu ifadelerin yanı sıra "*ey sevgülü*" (Yıldız, 2009, 186), "*ey aziz*" (Yıldız, 2009, 184; Söylemez, 2021, 116), "*ey zü-fünün*" (Söylemez, 2021, 117) şeklinde okuyucuya hitap anlatan ve bir kısmı mahlas olarak değerlendirilebilecek kullanımlara da rastlanmaktadır. Nitekim Söylemez, çalışmasında mütercim bilgisi olarak verdiği "Sa'id" isminde bir kişinin varlığına dair kesin bir tespitte bulunmamıştır: "*İnceleme konusu edindiğimiz bu çalışmanın kaynaklarda ismi zikredilen isimlerden birine ait olabildiği gibi Sa'id mahlaslı bir başka şair tarafından da kaleme alınmış olması ihtimal dâhilindedir*" (2021, 117). Benzer şekilde Yıldırım da mütercim bilgisi olarak verdiği "Selim" mahlaslı şaire dair mevcut bilgiler ışığında değerlendirme ve elemelerde bulunduktan sonra kesin bir bilgi vermemektedir: "*Selim mahlaslı başka bir şaire ait olabileceği akla daha uygun gelmektedir. Dolayısıyla manzumenin şairi hakkında şimdilik bir şey söylemek mümkün görünmemektedir.*" (2015, 103). Bütün bu bilgilerden hareketle yukarıda mütercim adı veya mahlası olarak zikredilen "*selim*", "*sa'id*", "*şem'*" ifadelerine temkinli yaklaşmak, bunların birer okura hitap ifadesi olabileceği ihtimalini göz ardı etmemek yerinde olacaktır. Kaldı ki Şurûtu's-salât'ın Arapça olan müellif nüshasının Molla Fenârî'ye aidiyeti de kesin bilgiye dayanmamaktadır: "*İlginçtir ki eserin tek olan Arapça nüshasında Fenârî'nin adı geçmezken yazma hâlde bulunan Osmanlı dönemi Türkçe tercümelerinde, risâle ona nispet edilmiştir.*" (Güçlü, 2014, 40). Müellifinde ihtilafa düşülmüşse de Molla Fenârî'ye ait olduğu tespit edilmiştir. Taşköprizade şerhetmiştir." (Yıldırım-Yılmaz, 1995, 80).

3. Molla Fenârî

Molla Fenârî, 1350-1431 yılları arasında yaşamıştır. Babasının yanında başladığı ilim tahsiline İznik ve Amasya'da devam etmiştir. Kahire'ye gitmiş, orada bir süre eğitim gördükten sonra Bursa'ya dönmüştür. Yıldırım Beyazıt tarafından Manastır Medresesi müderrisliğine ve akabinde Bursa kadılığı görevine getirilmiştir. Ankara Savaşı'ndan sonra Karaman'a giden Fenârî, burada on yıldan fazla kalmış, dersler vermiştir. 1414'te Bursa'ya dönmüş ve Çelebi Mehmet döneminde tekrar Bursa kadılığına atanmıştır. 1419'da hacca gitmiş, dönüşte Mısır'da bulunmuş, Kudüs'ü ziyaret etmiştir. Bursa'ya döndükten sonra II. Murat tarafından müftülük vazifesine atanmıştır. Molla Fenârî, bu görevinden dolayı Osmanlı Devleti'nin ilk şeyhülislamı kabul edilmiştir. İkinci kez hacca gitmiş, döndükten kısa bir süre sonra 1431 yılında Bursa'da vefat etmiştir (Yıldırım, 2013, 258-259; Aydın, 2020, 245).

Molla Fenârî bir ilim ve din adamı olup tefsir, hadis, fıkıh; sarf, nahiv, belagat, beyan, bedi gibi çeşitlilik arz eden birçok alanda eserler vermiştir. Buna bağlı olarak sahip olduğu âlim, fakih, müfessir ve filolog kimliğiyle dinî, tassavvufî, lisanî, metafizik alanlarından oluşan çok yönlü bir düşünce dünyasına sahip olmuştur. “Dolayısıyla onun düşüncesinde klasik İslâm düşüncesinin beyân (dinî bilgi), burhan (aklî kanıt) ve irfân (tasavvuf metafiziği) şeklinde isimlendirilen araştırma alanları birbirini bütünleyen bakış açılarını ifade etmektedir.” (Görgün, 2020, 247). Mollâ Fenârî, ilmî kişiliği ve eserleriyle kendisinden sonraki Osmanlı düşünce ve ilim hayatına da tesir etmiştir.

4. Metnin Yazım Özellikleri

Harekeli nesihle yazılmış olan metinde beyitler, düzenli olarak bir siyah bir kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bap adları kırmızı çerçeve içinde ortalı ve siyah hat ile yazılmıştır. Ayrıca varakların yazılı alanı da kırmızı çerçeve içindedir. Hat ve sayfa düzeniyle ilgili bu hususlar, belirginleştirip pekiştirme ve görsel estetik amaçlıdır. Metnin standart satır sayısı beyit bütünlüğüne bağlı olmadan 11'dir. Varakların b yüzünün sonunda diğer sayfaya geçişi anlatan çoban kelime (takip kelimesi, rakabe, müşir) kullanılmıştır. Metinde hem Uygur hem Arap-Fars yazı geleneği özellikleri iç içedir. Uygur yazı geleneğinden kalma ünlüler için harf kullanılması, kalın sıradan ünlü bulunduran kelimelerde sin (س) ve te (ت) kullanımı, ç ve p ünsüzlerinin c (ج) ve b (ب) ile gösterilmesi, bazı eklerin ayrı yazılması hususiyetleri (Mansuroğlu, 1988, 249-250; Doğan, 2023, 160; Alkan, 2024, 882) metinde tespit edilmiştir:

a) Ünlülerin harf ile yazılması: *oldı* اُولْدِي (3/1), *yüz* يُوْز (5/1), *bin* بِيْن (5/1).

b) Kalın sıradan ünlü bulunduran kelimelerde sin (س) ve te (ت) kullanımı: *sağa* سَا (1/1), *arkasın* اَرْقَهْ سِن (30/2), *aşsurana* اَخْشُوْرَنَه (45/1); *oturacak* اَوْتُرِيْجِيْ (35/2), *altıdır* اَلْتِيْ دَر (59/1).

c) ç ve p ünsüzlerinin c (ج) ve b (ب) ile yazılması: *üç* اَوْج (29/2), *açmak* اَوْج (32/1); *toprağ-ıla* طَرَاغْ اِلَا (16/1), *işidüp* اَيْشِدُوْب (19/1).

d) Bazı eklerin kök ve gövdeden ayrı yazılması: *ikiden* اِيكِي دَنْ (71/1), *itmekliğin* اِتْمَكْتِكِيْن (48/1), *eylememişdür* اَيْلَا مَيْشِ دُر (10/1).

Ünlü ve Ünsüzlerin Yazımı

a ünlüsü: Bu ünlü için **üstün:** *kaldırmasından* قَالِدْرَسْتَدَنْ (34/2), **üstünlü elif:** *olmasa* اَوْلَمَاسَه (20/2), **dik üstünlü elif:** *başın* بَاشِيْن (34/1), **üstünlü he (hâ-i resmiye):** *ola* اَوْلَه (20/2) kullanılmıştır. Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun â ünlüsünü göstermede de dik üstünlü elif kullanılmıştır: *vâcibi* وَاَجِبِي (23/1), *namâzı* نَمَازِي (16/2).

e ünlüsü: Bu ünlü için **üstün:** *esnemek* اَسْنَمَكْ (38/2), **üstünlü elif:** *eyleyem* اَيْلِيَم (11/1), **üstünlü he (hâ-i resmiye):** *dimemiş* دِيْمَيْشِ (10/2) kullanılmıştır.

i ve i ünlüleri: Bu ünlüleri göstermede **esre:** *kıldım* قَالِيْم (13/1), **esreli elif:** *ide* اِدَا (15/1), **esreli y:** *diyem* دِيْيِيْم (11/2), **dik esreli y:** *oldı* اَوْلْدِي (11/1), **esreli elif+ye:** *itdiñ* اَيْتْدِيْكَ (3/1), **esreli he:** *ki* كِيَه (46/1) kullanılmıştır.

Türk dilinde **kapalı é**'nin tespit ve kullanımıyla ilgili farklı görüşler ve birtakım belirsizlikler vardır (Kocaoğlu, 2003, 266; Erdem-Gül, 114-115; Durgun, 2022, 470). Bundan dolayı metnin transkripsiyonunda **kapalı é** gösterilmedi. Bu sesle ilgili yazımlar, i sesi olarak değerlendirilip (Ergin, 1999, 18) gösterildi.

u, ü; o, ö ünlüleri: Bu ünlüler için **ötre:** *şonra* شَوْنْرَا (20/1), **ötreli vav:** *yüzün* يُوْزُوْن (47/1), **ötreli elif+vav:** *olmaz* اَوْلَمَازْ (46/2) kullanılmıştır.

Alışılmışın dışında bir yazım biçimi olarak yuvarlak ünlüyle biten hecelerin üzerine cezmlı ötre konmuştur: *oturmak* اَوْتُوْرْمَقْ (20/1), *budur* بُوْدُوْر (7/2), *kendü* كَنْدُوْ (9/1), *yetdügince* يَيْتْدُوْ كِيْجَه (12/1), *döşeye* دُوْشِيْه (35/2), *şuya* شُوْيَه (60/1).

ç ünsüzü: Uygur yazı geleneği etkisiyle metinde daima **c (ج)** ile yazılmıştır: *içinde* اِيْجِيْن (67/1), *açmak* اَچْق (30/1), *itdükçe* اَيْتْدُوْ كِيْجَه (13/2).

p ünsüzü: Uygur yazı geleneği etkisi sonucu bazen **b (ب)** ile yazılmıştır: *idüp* اَيْدُوْب (62/2), *işidüp* اَيْشِيْدُوْب (19/1).

t ünsüzü: Türkçe sözcüklerin başında bulunan kalın **te** sesi Arapçaya özgü **ط** (ط) harfiyle gösterilmiştir: *tonına* طُونِنَه (58/1), *tırıcağ* طُورِيَّاق (39/1), *țamu* طَامُو (27/2).

s ünsüzü: Metinde Türkçe sözcüklerin başındaki kalın **se** sesi Arapçaya özgü **ص** (ص) harfiyle gösterilmiştir: *şol* صَوْل (30/1), *şacmağ* صَجْمَق (58/1), *şoŋra* صَكْرَه (54/2).

Bitişik yazım: Eski Anadolu Türkçesinde bazen edatlar birlikte kullanıldığı kelimeyle bitişik yazılmaktadır. Metinde bunu örnekleyen kullanımlar vardır: *olmağ-içün* اُولَغِيچُون (11/2), *kevn-ile* كَوْنِلَه (1/2), *yoğ-iken* يُوغِيكِن (40/1).

Vasıta bildiren “ile” edatı ve ek-fiilin şart kipi çekimi Eski Anadolu Türkçesinde genellikle bitişik yazılır. Bunların ayrı yazılmaları Osmanlı Türkçesi döneminde yaygınlaşmıştır (Yücel, 1997, 64). Metinde her iki yazım biçimi de görülmektedir: *bulunmazsa* بُولْمَزْسَه (16/1), *başıyla* بِأَشِيْلَه (50/1), *eliyle* أَلِيْلَه (55/1); *eli ile* أَلِيْلَه (39/2), *kaşd ile ise* فَصْدِإِيْلَه أَيْسَه (23/2), *ister-isen* اِسْتَرِيْسِيك (48/2).

İzafet kesresi: Metinde Farsça izafet tamlamaları bazen ötre ile kurulmuştur: *yevm-ü 'îd* يَوْمُ عِيد (72/2), *pâdişâh-u ins ü cân* پَادِيْشَاهُ اِنْسُ وُجَان (1/1), *fıkr-ü fâsid* فِكْرُ وُفَاسِد (66/2). Karaca, izafet kesresine dair bu yuvarlak kullanımları Türkçeleştirmeyi ifade eden dil hususiyetleri olarak değerlendirmiştir (2021, 120, 128).

Metinde belirtme hâli eki +n ve zamir n'si damak η'si ile de yazılmıştır: *karnıñ* قَرْنِك (31/1), *elüñ* أَلُوْك (58/2); *başını* بِأَشِيْكِي (31/1), *uyluklarına* اُوْبُلُقَارِيْكَه (31/1).

Metinde bir yerde üçüncü teklik şahıs iyelik eki ve belirtme hâli ekinin art arda kullanımı (+ın) tenvin ile gösterilmiştir: ‘uzvın عُضْوِي (67/2).

4. Metnin Dil Özellikleri

Yazma eserin katalog kaydında veya içeriğinde dönemine dair somut bilgi sağlayacak herhangi bir tarih, mütercim veya müstensih bilgisi bulunmamaktadır. Metin, fonetik ve morfolojik olarak hem Eski Anadolu Türkçesi dönemi hem Osmanlı Türkçesi dönemi özelliklerini barındırmaktadır.

Dudak uyumu ve buna bağlı olarak birçok ekin eş biçim biriminin (alomorf) ortaya çıkmış olması Osmanlı Türkçesini Eski Anadolu Türkçesinden ayıran temel özelliktir. Dudak uyumu, Eski Anadolu

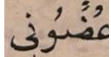

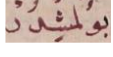
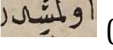
Türkçesinden sonra 16. yüzyıl Osmanlı Türkçesi döneminde ortaya çıkmaya başlamış, 17. yüzyılda yaygınlaşıp gelişmiş ve 18. yüzyılda güümüzdeki düzeyine ulaşmıştır (Develi, 1998, 31; Demir-Yılmaz, 2002, 481; Kartallıoğlu, 2007, 87). Bu yüzyıllara ait eserlerde hem Eski Anadolu Türkçesinin hem Osmanlı Türkçesinin özellikleri bir aradadır. Metindeki kısmi dudak uyumu, birçok ekin eş biçim birimli kullanımı ve birtakım diğer fonetik ve morfolojik özellikler, eserin dönemi olarak 17. yüzyılı işaret etmektedir. Metne Osmanlı Türkçesi özellikleri hâkimdir:

4.1. Eski Anadolu Türkçesini Tanımlayan Özellikler

Metinde yuvarlak ünlülü biçimi kullanılan ekler:

1. -dUğ sıfat-fiil eki: didügi (53/2), kılduğı (16/2).
2. -dUğça, -dUğInca ve dUğda zarf-fiil ekleri: kılduğda (28/2), itdüğçe (13/2), yetdüğince (12/1).
3. -Up zarf-fiil eki: işidüp (19/1), tayanup (65/2), diküp (36/1).
4. Emir 3. teklik şahıs eki (Timurtaş, 2010, 336). Ekin düz ünlülü şekilleri 18. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmıştır (Gökçe, 2009, 997): eylesün (14/1), olsun (13/2).

Metindeki düz ünlülü biçimleri kullanılan ekler:

1. Görülen geçmiş zaman ekinin üçüncü teklik ve çokluk şahıs çekimi: oldı (3/2), kıldılar (5/2).
2. +I belirtme hâli eki: 'uzvunı (69/1), örtmegi (54/2).
3. -IcAk zarf-fiil eki: Bu ek, -Inca zarf-fiil ekinin işleviyle Eski Anadolu Türkçesinde yaygın bir kullanıma sahiptir (Gülsevin-Boz, 2004, 129; Alper, 2022, 693): oturıcak (35/2), tırıcak (39/1), yuyıcak (57/2).
4. -miş öğrenilen geçmiş zaman eki: bulmuşdur (21/1), olmuşdur (46/1).

Metindeki diğer Eski Anadolu Türkçesi özellikleri:

1. İlk hecede i/e değişmesinde i sesinin korunması. Eski Anadolu Türkçesi, ilk hecede i/e değişmesinde i tarafındadır: (Timurtaş, 2010, 333): irişe (12/2), itmek (45/1), virmek (45/1), dimemiş (10/2).

2. Başta *ṭ* sesi birçok sözcükte korunmuştur: *ṭura* طُورٌ (17/1), *ṭoni* طُونِي (16/2), *ṭoḡunmamak* طُوقْنَهْ مَق (31/2).
 3. *t>d* değişmesi: *dutmaya* دُوتْمَايَه (56/2).
 4. “O” şahıs zamiri veya işaret sıfatı “ol” biçiminde olup çekime girdiğinde değişmektedir: *ol* اُول (11/2), *andan* اَنْدَنْ (31/1), *aṅa* اَنْكَه (51/2).
 5. Metinde aldığı ekten dolayı veya örneksene sonucu yuvarlak biçimleri kullanılan sözcükler: *kendü* كَنْدُو (9/1), *karşu* قَرْشُو (17/1).
 6. Daha sonraki dönemlerde değişim göstermiş veya kullanımdan düşmüş döneme özgü sözcükler: *gevede* كُودَه سِنْدَه (68/2), *kendü* كَنْدُو (9/1), *kendüzin* كَنْدُو زِنْدَنْ (65/1), *söyken-* سُوَيْكُو بِن (65/2), *uḡun-* اُوغْنُق (65/1), *ur-* اُوْرْمُق (60/1), *yükin-* يُوْكِنَه (58/2).
 7. Belirtme hâli eki +n ve +ḡ olması: *elüḡ* اَلُوْك (58/2); *ayaḡların, yüzün, elin* اَيْضَلَرِنْ يُوْرَكِ اَلَيْن (47/1).
 8. -gil emir ikinci teklik şahıs eki: *bilgil* بِلْگِل (62/1), *işitgil* اِشْتِكِل (61/2), *işlegil* اِشْلَهْگِل (68/1).
 5. -UbAn zarf-fiil eki: *idüben* اَيْدُوْبِن (42/2), *oḡuyuban* اُوْقُوْبِن (37/1), *söykenüben* سُوَيْكُوْبِن (65/2).
 9. *ḡ>h* değişmesi: *aḡsurana* اَحْسُوْرَنْه (45/1).
- ## 4.2. Osmanlı Türkçesini Tanımlayan Özellikler
- Metindeki Osmanlı Türkçesi dönemiyle birlikte eş biçim birimleri de ortaya çıkmış ekler:
1. +dUr bildirme eki: *bulmuşdur* بُولْمُشْدُر (21/1), *yedidür* يَدِيدُر (21/1), *altıdır* اَلْتِي دِر (59/1), *niyyetdir* نِيْيَتْدِر (52/1).
 2. -n, -l çatı eklerinin bağlantı ünlüsü düzleşmiştir: *yükine* يُوْكِنَه (58/2), *olunsa, bulunmaz* اُولَنْسَه بُولْمَز (26/2), *ayrılmaya* اَيْرِلْمَيَه (39/1).
 3. -Ur geniş zaman eki: *gelür* گَلُوْر (71/1), *olur* اُولُوْر (71/2).

4. Görülen geçmiş zaman ekinin 1. teklik şahıs çekimi: *kıldım* قَالِم (13/1), *kılduḡ* قَالُوك (2/1).
5. -IU isimden isim yapım eki: *yerlü* يِرْلُو (22/2), *bellü* بَلْلُو (27/1), *sevgüli* سَوْغُولِي (64/1).
6. Üçüncü teklik şahıs iyelik eki: *gevdesi, tonı* كَوْدَه نَبِي طُونِي (16/2), *uyluğu* اَوْبُلُوغِي (36/2); *mekrûhu* مَكْرُوهُ (59/1), *üstüne* اَوْسُنَه (36/2).
7. Osmanlı Türkçesiyle birinci ve ikinci teklik şahıs iyelik eklerinin düz ünlülü biçimleri ortaya çıkmıştır: *kuvvetim* قَوْتِم (12/1), *tākātım* طَاقَاتِم (12/2); *namāzıḡ* نَمَازِك (20/2), *eyyāmıḡ* اَيَّامِك (13/2).
8. -dUr fiilden fiil yapım eki: Bu ek, 17. yüzyıldan itibaren genellikle dudak uyumu göstermiştir (Gökçe, 2009, 995): *indir* اِنْدِير (31/1).
9. +Ik isimden isim yapım eki: *yumaklık* يَوْمَقْلِق (69/2), *itmekliḡ* اِتْمَكْ لِكْ (48/1).
10. +IU isimden isim yapım eki: *dürlüdür* دُورْلُوْدُر (2a/12), *delükli* دَلُوكْلِي (8b/2).
11. +Uḡ, +nUḡ ilgi hâli eki: *vücūduḡ* وُجُوْدُوك (1/2), *‘ālemlerüḡ* عَالَمْلَرُوك (7/2); *namāzıḡ* نَمَازِك (26/1), *āḡiriḡ* اَخْرِك (71/2).
12. -k fiilden isim yapım ekinin bağlantı ünlüsü hem düz hem yuvarlak ünlülüdür: *artuḡ* اَرْتُوُق (63/1), *eksik* اَكْسِك (6/1), *uyanık* اَوْيَانِق (70/2).
13. -U zarf-fiil eki: *öri* اَوْر (19/2), *örü* اَوْرُو (40/2), *ḡablayu* قَبْلِيُو (53/1).
14. İlk hecede *i* > *e* değişmesi: *beş* بَش (33/2), *„yedi* يَدِي (33/2), *beşdir* بَشْدِر (4a/14), *yerlerin* يِرْلَرِك (22/2).
15. Metinde bazı sözcüklerin hem i’li (Eski Anadolu Türkçesi) hem e’li (Osmanlı Türkçesi) biçimleri kullanılmıştır: *yire* يِرِه (41/2), *yeri* يِرِي (63/1).

Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki olan ve Osmanlı Türkçesi döneminde kullanımdan düşmüş olan *-IsAr* ekine metinde rastlanmamıştır.

Sonuç

Şurûtu's-salâtlar, namaz, abdest ve gusûl konulu risalelerdir. Bu çalışmaya konu olan manzum şurûtu's-salât, mukaddimede yer alan bilgiye göre Molla Fenârî'den tercüme edilmiştir. Mütercimi veya müstensihisi bilinmemektedir. Namaz, abdest ve gusûn şartlarını ortaya koyan risale 72 beyitten oluşmaktadır. Eser hem Eski Anadolu Türkçesi hem Osmanlı Türkçesi dönemi özelliklerini barındırmaktadır. Bu yönüyle bir geçiş dönemi metnidir.

Araştırmacılar, eserin nüshalarını yazmadaki eksiklikler veya metinde geçen "*ey sa'id*", "*ey selim*", "*şem*" ifadeleri üzerinden farklı müellif veya mütercimlere atfetmiştir.

Metnin Eski Anadolu Türkçesini tanımlayan fonetik ve morfolojik özellikleri:

1. Sadece yuvarlak ünlülü biçimi kullanılan ekler: -dUğ sıfat-fiil eki; -dUğçA, -dUğIncA ve dUğdA zarf-fiil ekleri; -Up zarf-fiil eki, -sUn emir 3. teklik şahıs eki.

2. Sadece düz ünlülü biçimleri kullanılan ekler: 3. teklik ve çokluk şahısların çekiminde görülen geçmiş zaman eki, +I belirtme hâli eki, -IcAk zarf-fiil eki, -mİş öğrenilen geçmiş zaman eki.

3. ilk hecede görülen i/e değişmesinde bazı sözcüklerde i sesi korunmuştur.

4. Sözcük başında t sesi birçok sözcükte korunmuştur.

3. Bazı sözcüklerde t>d değişmesi vardır.

4. Metinde bazı sözcüklerin döneme özgü yuvarlak ünlülü biçimleri kullanılmıştır.

5. Eski Anadolu Türkçesinin tipik söz varlığını örnekleyen kullanımlar vardır.

6. Metinde belirtme hâli eki +n, -gil emir ikinci teklik şahıs eki ve -UbAn zarf-fiil eki kullanılmıştır.

Osmanlı Türkçesini tanımlayan fonetik ve morfolojik özellikler:

1. Metindeki Osmanlı Türkçesi döneminde yeni eş biçim birimleri ortaya çıkmış ekler:

+dUr bildirme eki; çatı ekleri ile -k fiilden isim yapma eklerinin bağlantı ünlüsü, -Ur geniş zaman eki, görülen geçmiş zaman ekinin 1. teklik şahıs çekimi, IU isimden isim yapım eki, iyelik ekinin teklik şahıs çekimleri, -dUr fiilden fiil yapım eki, -U zarf-fiil eki, +Uğ, +nUğ ilgi hâli eki, +IU ve +Ilk isimden isim yapım ekleri.

2. Bazı sözcüklerde ilk hecede i> e değişmesi olmuştur.

3. Bazı sözcüklerin hem i'li (Eski Anadolu Türkçesi) hem e'li (Osmanlı Türkçesi) biçimleri kullanılmıştır.

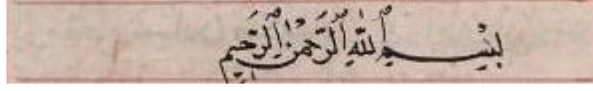
4. Osmanlı Türkçesiyle birlikte kullanımdan düşmüş olan *-IsAr* gelecek zaman ekinin kullanımına metinde rastlanmamıştır.

Metne Osmanlı Türkçesi dönemi özellikleri hâkimdir. Metin fonetik ve morfolojik özellikleriyle 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesini örneklemektedir.

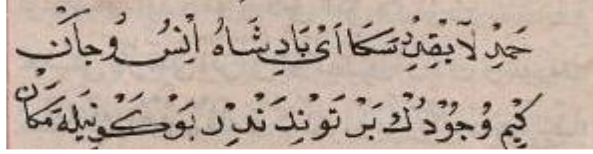
Transkripsiyonlu Metin

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1b

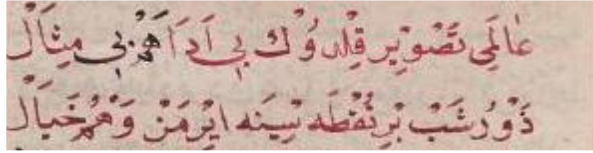

bi'smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

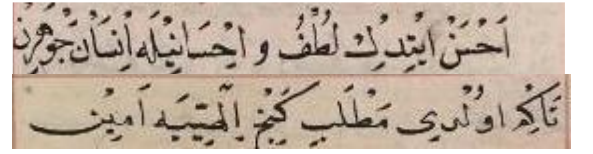
1

ḥamd lâyıḳdır saña ey pâdişâh-u ins ü cân
kim vücûduḡ pertevindendir bu kevn-ile mekân

2

'âlemi taşvîr kılduḡ bî-edâ hem bî-mişâl
rûz u şeb bir noktasına irmez vehm ü ḥayâl

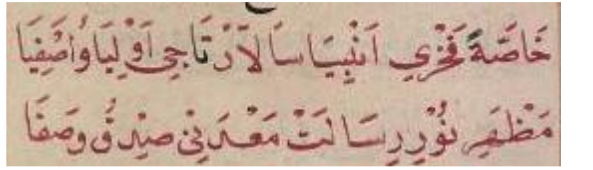

3

aḥsen itdiḡ luṭf u iḥsân-ıla insân cevherin

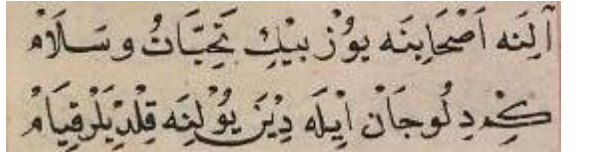
2a

tâ kim oldı maṭlabı genc-i ilâhîyye emîn

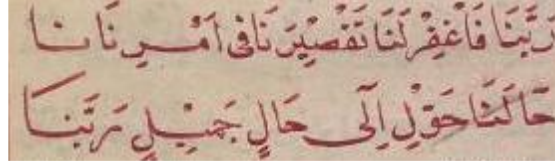

4

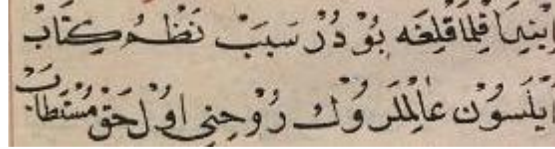
ḥâşşaten faḥr-i enbiyâ-sâlâr tâc-ı evliyâ u aşfiyâ
mazhar-ı nûr-ı risâlet ma'den-i şıdḳ u şafâ

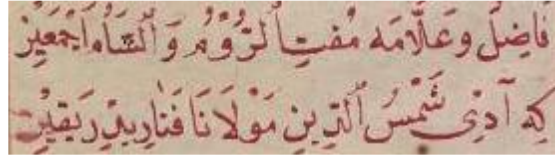
- 5 âline aşhâbına yüz biñ taḥiyyât u selâm
kim dil ü cân ile dîn yolına kıldılar kıyâm

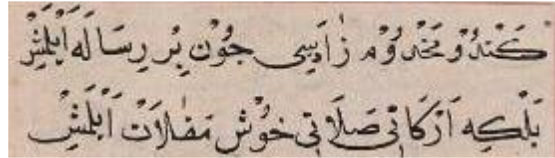
- 6 rabbenâ fâgfir lenâ taqşirenâ fî emrinâ nâ
ḥâlenâ ḥavvil ilâ ḥâlin cemîlin rabbenâ

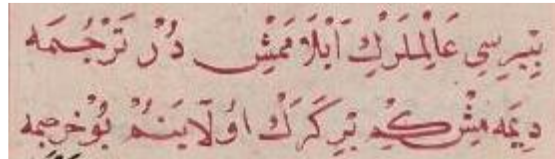
- 7 ibtidâ kıлмаqlıĝa budur sebep nazm-u kitâb
eylesün ‘âlemlerüñ rûḥını ol ḥaḫ müsteṭâb

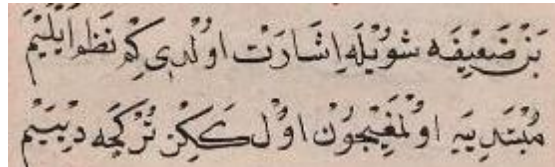
- 8 fâzıl-u ‘allâme müfti'r-rûm ve's-şâm ecma'în
ki adı şemsü'd-dîni mevlânâ fenârîdir yaḫîn

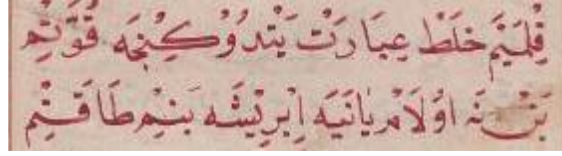
- 9 kendü maḥdûm-zâdesi çün bir risâle eylemiş
belki erkân-ı şalâtı ḥoş maḫâlât eylemiş

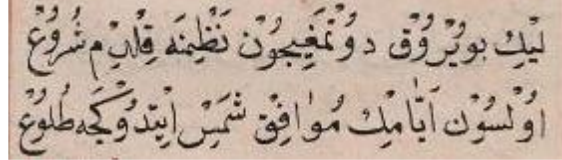
- 10 birisi ‘âlimlerin eylememişdür tercüme
dimemiş kim bir gerek ola benüm bu ḥarcıma

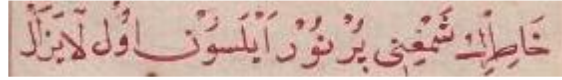
- 11 ben za'ife şöyle işâret oldu kim nazm eyleyem
mübtedîye olmağ-ıçün ol geniz¹ türkçe diyem

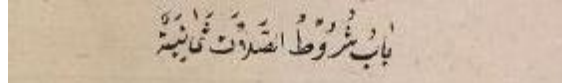
- 12 kılmayam hâlî 'ibâret yetdügince kuvvetim
ben ne olam yâ neye irişe benim tâkatim

- 13 lîk buyruğ dutmağ-ıçün nazmına kıldım şurû'
olsun eyyâmın muvâfık şemsi itdükçe tülû'

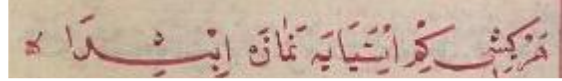

- 14 hâtırın şem'ini pür-nür eylesün ol lâ-yezâl

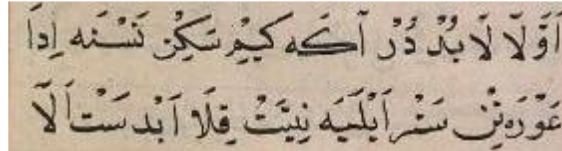

3a

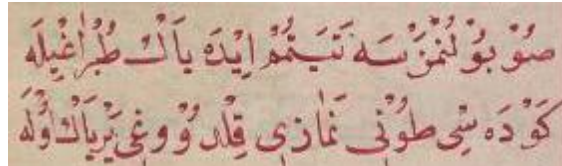
bābu şurûtu's-şalāti şemānīyetun

her kişi kim isteye namāza ibtidā

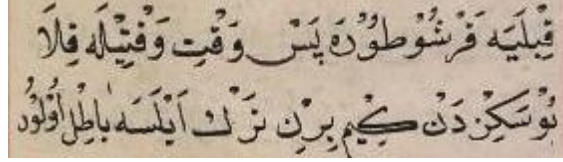

- 15 evvelā lâ-büddür aña kim sekiz nesne ide
'avretin setr eyleye niyyet kıla ab-dest ala

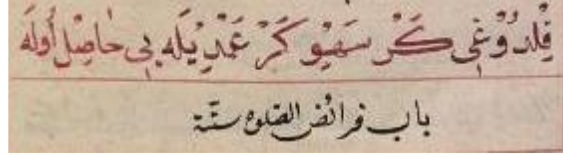
- 16 şu bulunmazsa teyemmüm ide pāk toprağ-ıla
gevdesi tönü namāzı kılduğı yer pāk ola

¹ "Genez" olmalı.

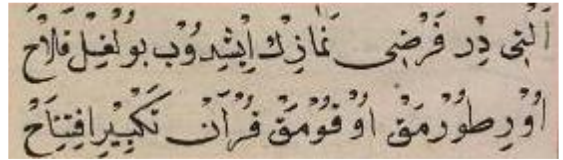
فَيْلَيْهِ فَرَشُطُونَ بِسْ وَقْتِ وَفَيْتَالَهُ قَالَا
بُوسِكْرِن دَنْ كَيْمِ بَرِن تَرْكِ أَيْلَسَه بَاطِلُ أُولُودُ

- 17 kıbleye karşı çura pes vakti vaktiyle kıla
bu sekizden kim birin terk eylese bâtil olur

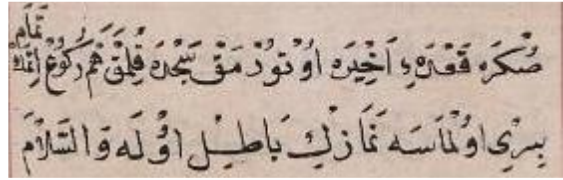
قَالُوا وَغِي كَر سَمَوِ كَر عَدْرِيْلَهُ بِي حَاصِلِ أَوْلَهُ
بَابُ فَرَاغِ الصَّلَاةِ سِتَّةَ

- 18 kıldığı ger sehiv ger 'amdıyla bî-ḥāşıl ola
bābu ferā'izi's-şalāti sittetun

أَلْبِي ذِرْ فَرَضِي نَمَازِكَ إِشِدُوبْ بُولُغِلْ فَلَاحْ
أُورْطُورْمَقْ أَوْ قَوْمَقْ فَرَّاتْ نَكْبِيرِ افْتِيَاَحْ

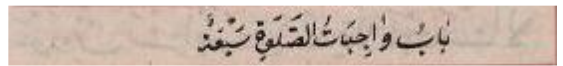
- 19 altıdır farzı namâzın işidüp bulgıl felâḥ
öri çurmak okumak kûr'an tekbîr-i iftitâḥ

صَكْرَه قَعْدَه وَ أَحْيَدَه أَوْ تُوْرْمَقْ سَجْدَه فَلَاقْ هَمْ رُكُوعْ أَمَّا
بِسْرِيْ أَوْلَاسَه نَمَازِكَ بَاطِلِ أَوْلَه وَ السَّلَامْ

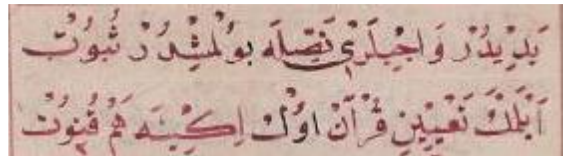
- 3b
20 sonra ka'de-i aḥîre oturmak secde kılmak hem rükû' itmek
tamâm

biri olmasa namâzın bâtil ola ve's-selâm

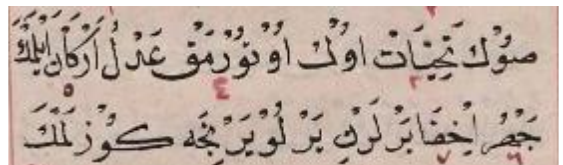
بَابُ وَاجِبَاتِ الصَّلَاةِ سَبْعَةَ

bābu vācibātu's-şalāti seb'atun

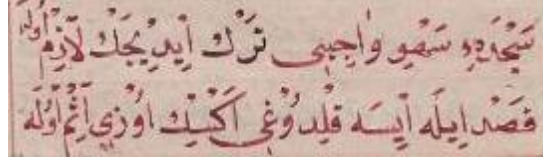
يَدْرِيْدُرْ وَاجِبَاتِي فَيَصَالَهُ بُولُشِدُرْ شُبُوتْ
أَبْلَكْ تَعْيِينِ قُرْآنِ أَوْلِكَ إِكْبِيدَه هَمْ قُنُوتْ

- 21 yedidür vācibleri naşş-ıla bulmuşdur şübüt
eylemek ta'yîn-i kûr'an₁ öñ ikine hem kûnüt₂

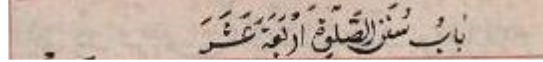

صُوكْ تَعْيِينَاتِ أَوْلِكَ أَوْ تُوْرْمَقْ عَدْلُ أَرْكَانِ أَمَّا
جَهْرُ إِخْضَابِ بَرِّ لَوْ يَرْبُجَه كَوْزَمَلَكْ

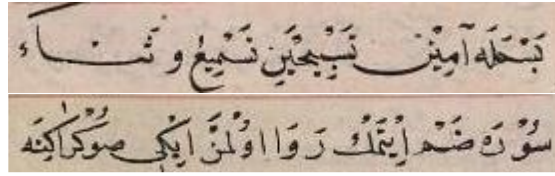
- 22 şoᅇ taᅇiyyât₃ öᅇ oturmak₄ 'adl-u erkân eylemek₅
cehr₆ ü ihfâ₇ yerlerin yerlü yerince gözlemek

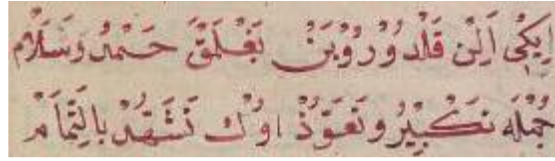
- 23 secde-i sehiv vâcibi terk idicek lâzım ola
kaşd ile ise kılduᅇı eksik özi âşim ola

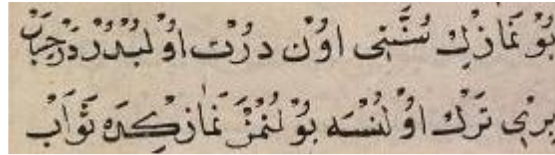
bābu sūnneti'ş-şalāti erbe'ate 'aşere

- 24 besmele âmīn tesbīᅇin tesmī' ü şenā'
4a sūre zamm itmek revā olmaz iki şoᅇrakine

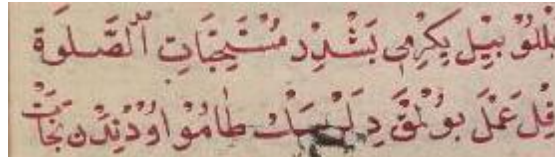
- 25 iki elin ᅇalduruban baᅇlamak ᅇamd u selām
cümle tekbr ü ta'avvüz öᅇ teşehhüd bi't-tamām

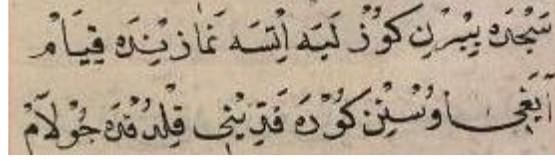
- 26 bu namāzıᅇ sūnneti on dōrt olupdur der-ᅇisāb
biri terk olunsa bulunmaz namāzında şevāb

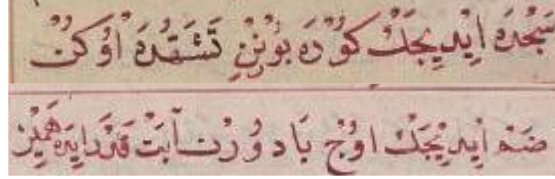
bābu müsteᅇibbātu'ş-şalāti ᅇamsetun ve 'işrūn

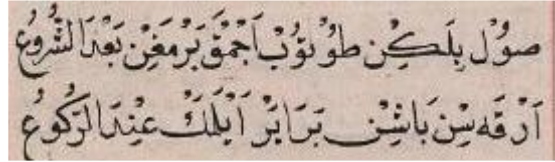
- 27 bellü bil yigirmi beşdir müstehibbâti'ş-şalât
kıl 'amel bulmağ dilersen ş tamu odından necât

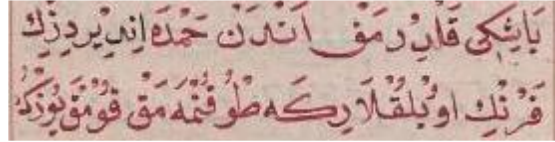
- 28 secde yirin gözleye itse namâzında kıyâm
ayağı üstin göre kıddini kıldukda çü lâm

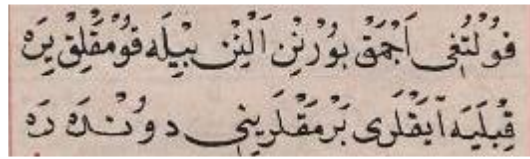
- 29 secde idicek göre burnın teşehhüdde öñün
4b zamm idicek üç yâ dört âyet kıdar ide hemîn

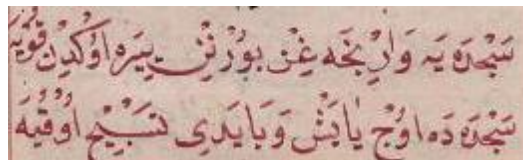
- 30 şol bilegin şutup açmağ barmağın ba'de'ş-şurû'
arkasın başın ber-â-ber eylemek 'inde'r-rükû'

- 31 başını kıldırmağ andan hamda indir dizin
kırnın uyluklarına şokunmamağ kımağ yüzün

- 32 kıltuğı açmağ burnın alnın bile kımağlık yire
kıbleye ayakları barmağlarını döndere

- 33 secdeye varıncağız burnın yire öñdin kıoya
secdede üç yâ beş veyâ yedi tesbîh okuya

بَاشِنَ الْيَنْ قَلْدُونَ قَوَّيَا بَيْرَهُ تَكْبِيرَ اِيْدِ
لَيْكِ بَاشِنَ قَلْدِرِ مَسْنِدَنَّ اَلَلْرِكِ تَاخِيْرَ اِيْدِ

- 34 başın alnın kaldırma kıya yire tekbîr ide
lik başın kaldırmasından ellerin te'hîr ide

اَلَلْرِكِ قَلْدِرِ دِغْنِدَنَّ صُكَّهْ دِزِيْنَ كُوْتَنَّ
اَوْ تَرْجِيْقْ صَوْلِ اَيَاغْنِ دُوْشَبَهْ وَاوْتَنَّ

- 5a
35 ellerin kaldırdığından sonra dizin götüre
oturacak şol ayağın döşeye ve otura

قَبْلِيَهْ بُوْنَدَهْ صَاغْ اَيَاغِيْ تَرْمَافْنِ دِكُوْبِ
اَلَلْرِكِ اَوْ يَلُوغِيْ اَوْ سُنَّهْ قَوِيَهْ تَفْرِحْ اِيْدِ

- 36 kıbleye yönelde sağ ayağı barmağın diküp
ellerin uyluğı üstüne kıya tefrîc idüp

هَمْ حَيَّاتِ اَوْ قِيُوْبِيْ وَيْرَهْ اَرْدِيْحَهْ سَلَامِ
بُوْزِيْنَهْ اَلْيَنْ سِيْلَهْ اَوْلْدِيْ تَمَازِيْ جُوْنَمَهْ

- 37 hem taḥiyyât okuyuban vire ardınca selâm
yüzine elin sile oldu namâzı çün tamâm

بَابُ مَكْرُوْهَاتِ الصَّلَاةِ عَشْرَةٌ

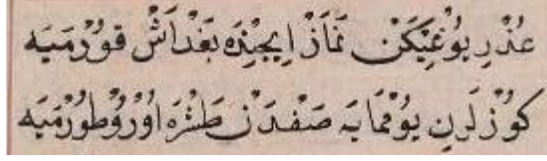
bābu mekrūhāt-i'-ş-şalāti aşeretun

اَوْ كْ دُوْرَرْ مَكْرُوْهْ اِيْدَنْلَرِ بَلَلُوْ بِلْجَلْ طَاعِيْ
اَلْيَلَهْ اَوْ يَنَامِقْ وَكَرْمِكْ اَسْمَكْ قَتِيْ

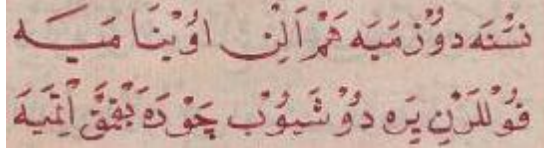
- 38 ondurur mekrūh idenler bellü bilgil tã'ati
eliyle oynamağ ve gerinmek esnemek kıtı

صَافْ اَرَسِيْدَهْ طُوْرِيْجَاقْ صِيْقْ طُوْرَهْ اَبْرِيْلِيَهْ
سَبْحَهْ سَبِيْ يَبِيْرِيْدَنَّ اَلْيْ اَيْلَهْ تَسْنَهْ اَبْرَمِيَهْ

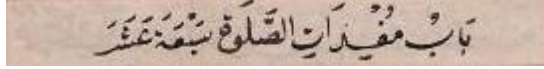
- 39 şaf arasında tırıcak şık tura ayrılmaya
secdesi yirinden eli ile nesne ayırmaya

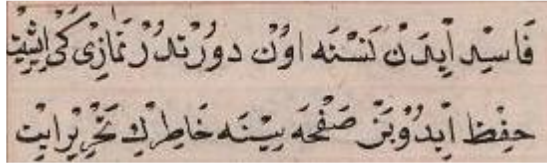
- 5b
40 'özri yoğ-iken namâz içinde bağdaş kırmaya
gözlerin yummaya şafdan taşra örü tırmaya

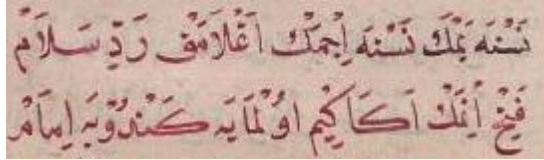
- 41 nesne düzmeye hem elin oynamaya
kolların yire döşeyüp çevre bakmak itmeye

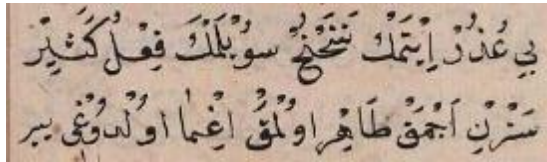
bābu müfsidāti'ş-şalāti seb'ate 'aşere

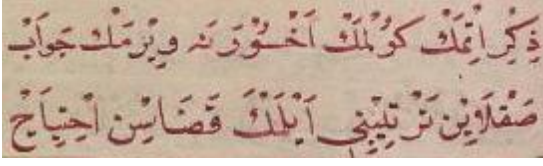
- 42 fāsīd iden nesne on dördür namāzı key işit
hıfz idüben şafhasına hâtrıñ taḥrîr it

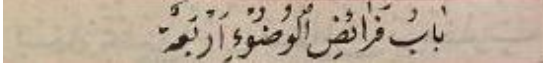
- 43 nesne yemek nesne içmek ağlamak redd-i selām
fetih itmek aña kim olmaya kendüye imām

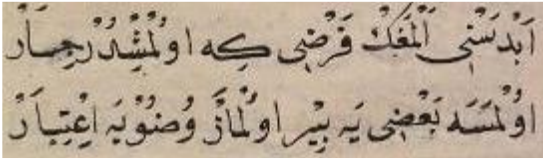
- 44 bî-'özür itmek tenaḥnuḥ söylemek fi'l-ü keṣîr
setrin açmak tâhir ol(ma)mağ igmā olduğu yir

6a

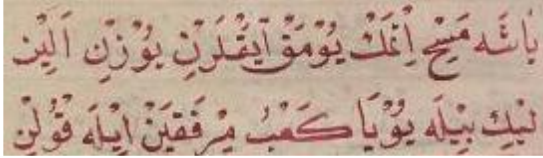
45 zikir itmek gülmek ahsurana virmek cevâb
şakalın tertibini eylemek kazâsın ihtiyâc

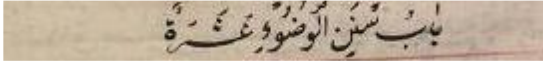
bābu ferā'izi'l-vuzū'i erba'tun

46

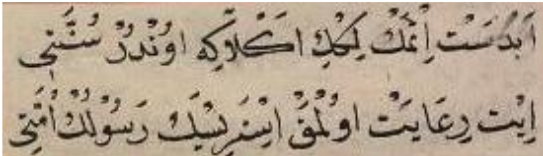
46 ab-desti almağın farzı ki olmuşdur çihâr
olmasa bazı ya bir olmaz vuzûya 'itibâr

47

47 başa mesiḥ itmek yumak ayakların yüzün elin
lîk bile yuya ka'b u mirfaqayn ile qolın

bābu sūnati'l-vuzū'i 'aṣeretun

48

48 ab-dest itmekliğin anla ki ondur sūnati
it ri'āyet olmağ ister-iseñ resülün ümmeti

49

49 mazmaza misvāk u istinşāk dağı gasl-u yed
6b itmek üstünü arıtmağ şart-ı şart olmaz 'aded

- 50 mesih itmek başıyla boynı bile kulakların
besmele taḥlîl itmek şaşalın barmağların

- 51 üçe dek her ‘uzvunun gaslini tekrâr eylemek
almağ istincâ için taş aña beşzer yâ kesek

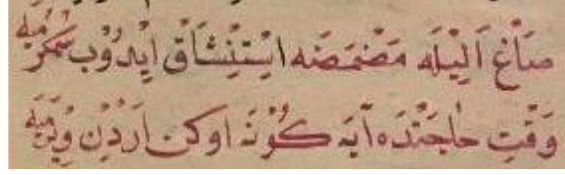
bābu müsteḥibbāti'l-vuzū'i sittetun

- 52 müsteḥibbi altıdur niyyetdir evvel ey ‘azîz
başlamak şağın yumağ biri biri ardınca tîz

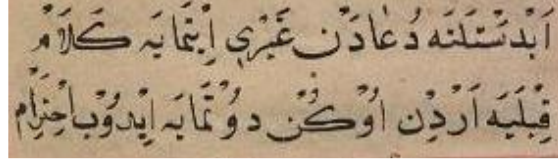
- 53 kablâyü mesh eylemek başına tertîb şaḳlamak
ḥaḳ kelâmında didügi ibtidâ böyle başlamak

bābu ādābi'l-vuzū'i sittetun

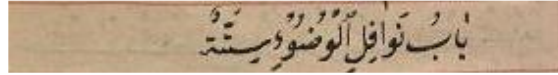
- 7a
54 altı oldı müsteḥabbı key-bu ādāb-ı vuzū'
ḥācetinden şonra setrin örtmegi idine ḥū

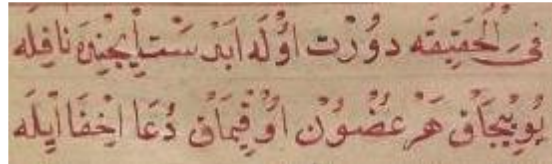
- 55 sağ eliyle mazmaza istinşâk idüp sümkürmeye
vaqt-i hâcetde aya güne öñin ardın virmeye

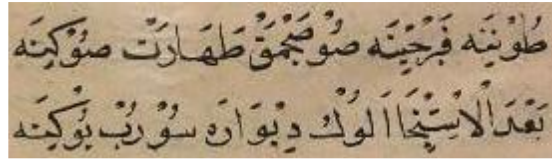
- 56 ab-destlene du‘ādan ğayrı itmeye kelām
ķibleye ardın öñün dutmaya idüp ihtirām

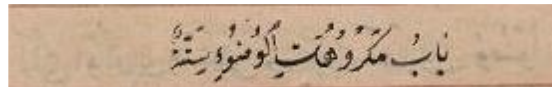
bābu nevāfilī'l-vuzū'i sittetun

- 57 fi'l-ħaķīķa dōrt ola ab-dest içinde nāfile
yuyıcaķ her ‘uzvun oķımaķ du‘ā ihfā ile

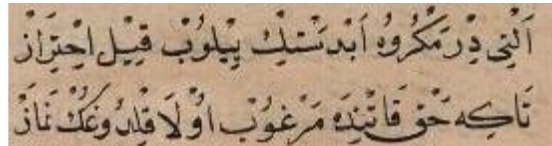

- 58 ŧonına fercine ŧu ŧaçmaķ ŧahāret ŧoñına
ba‘de'l-istincā elüñ dīvāra sürüp yükine

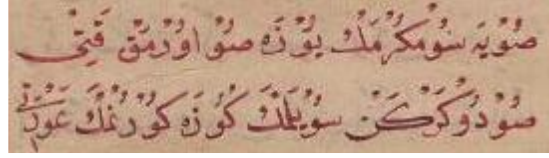

7b

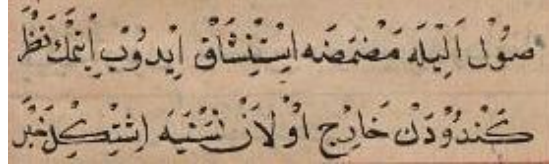
bābu mekrūhātī'l-vuzū'i sittetun

- 59 altıdır mekrūhu ab-destiñ bilüp kıl ihtirāz
tā ki ħaķ ķatında mergüb ola ķıldığuñ namāz

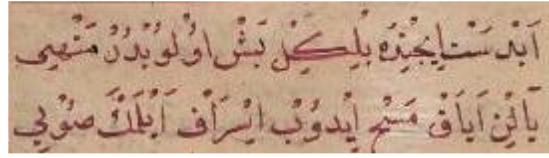
- 60 şuya sümkürmek yüze şu urmağ çatı
şu dökerken söylemek göze görünmek 'avreti

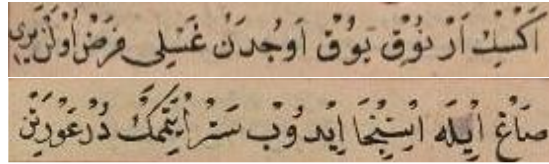
- 61 şol eliyle mażmaza istinşâk idüp itmek nazâr
kendüden hâric olan nesneye işitgil haber

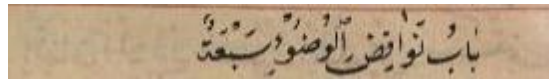
bābu menhiyyāti'l-vuzū'i ḥamsetitun

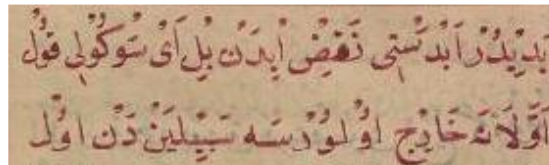
- 62 ab-dest içinde bilgil beş olupdur menhī
yalın ayak mesh idüp isrāf eylemek şuyı

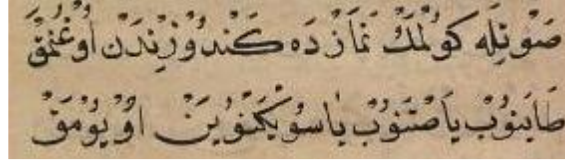
- 63 eksik artuğ yok üçden ğasli farz olan yeri
8a şağ ile istincā idüp setr itmekdür 'avretin

bābu nevākışı'l-vuzū'i seb'atun

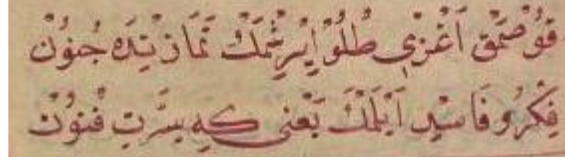

- 64 yedidür ab-desti naķız iden bil ey sevgüli kıl
evvelā ne hâric olursa sebīleynden ol

صَوْنِه كَوْمِكَ نَمَازِدَه كَنْدُوزِيدَنْ اَوْغْنَقِ
طَابُوتُوبِ يَا صَوْتُوبِ بِاَسْوِيَكُونُوبِ اَوْ يَوْمُوقِ

- 65 şavt-ıla gülmek namâzda kendüzinden uğunmak
taşanup yaştanup yâ söykenüben uyumak

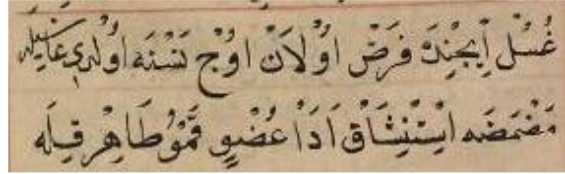
قَوُصْنِقِ اَعْرَضِي طَلُو اِسْرِيَتِكَ نَمَازِيَدَه جُونُوقِ
فِكْرُوقِ فَاَسِيْدِ اَيْلِكَ بَعْنِي كِه بَسْرِيَتِ فُنُونُوقِ

- 66 kuşmak ağzı tolu irişmek namâzında cünün
fıkr-ü fâsid eylemek ya'nî ki şirret-i fünün

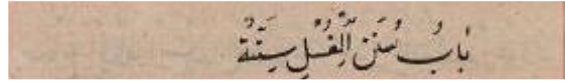
بَابُ وَاِيضِ الْفُلِّ تَشْتَه

bābu ferā'izi'l-ğusli şelâsetun

غُسْلُ اِيْمِيْنِكَ فَرَضُ اَوْلَاكَ اَوْجُ تَسْنَه اَوْلِي عِيْلِيْهِ
مَمْتَضَه اِسْتِيْنَاقِ اَدَا اَعْضُو قَمُو طَاهِر قِيْلَه

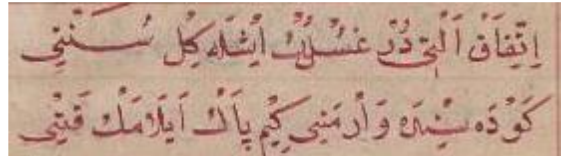
- 67 gusül içinde farz olan üç nesne oldu gâsile
mażmaza istinşâk ede 'uzvın kamu tâhir kıla

بَابُ سُنِّ الْفُلِّ سِنَّة

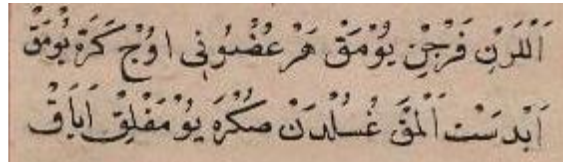
8b

bābu sünneti'l-ğusli sittetun

اِتِّفَاقِ اَلْتِي دَرِ غُسْلِكَ اَيْشَاهِ كِلِّ سُنِّيْتِي
كُوْدَه سِيْنَه وَ اَرْمِيْنِي كِيْمِ يَاكِ اَيْلَا مَكِ قِيْتِي

- 68 ittifâk altıdur guslün işlegil sünneti
gevdesinde var menî kim pāk eylemek çatı

اَللَّرِنْ فَرَجِنْ يَوْمُوقِ هَرَّ اَعْضُوْنِي اَوْجُ كَرَّة يَوْمُوقِ
اَبْدَسْتِ اَلْمَقِ غُسْلِدَنْ صُكْرَه يَوْمُوقِ اَبَاقِ

- 69 ellerin fercin yumağ her 'uzvunu üç kerre yumağ
ab-dest almak gusülden sonra yumağlık ayak

- 70 iştihâ bile menî her vaqit kim nâzil ola
yâ uyanıq yâ uykudan kendü ÷onında ol bula

- 71 bu ikiden biri bulunsa gusül lâzım gelür
evvelki adı haqîkî âhiriñ hükmi olur

bābu'l-gusli'l-mesnūnin

- 72 dört maħalde gusül itmek sünnet oldı ey sa'îd
9a vaqfe vü ihrām u yevm-ü cum'a bile yevm-ü 'îd

ħamdul'llāh bu şîrîn tercemān oldı tamām muştafā ħazretlerinin
rūħına yüz biñ selām.

Kaynakça

- Alkan, Mustafa. "Ezop Anlatılarını İçeren Letâyifü'l-Hikâyât'ın Dil ve İmla Özellikleri". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 13/3 (2024), 868-899.
- Alper, Mehtap. "İblîs Hakkında Risâle Adlı Mensur Eser Üzerinde Bir Dil İncelemesi". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 31 (2022), 682-705. <http://dx.doi.org/10.29000/rumelide.1222099>
- Arpaguş, Hatice Kelpetin. "İlmihal". *İslam Ansiklopedisi*. 22/ 139-141. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.
- Aydın, Ahmet. "Manzum Fıkıh Metinleri II". *Usûl İslam Araştırmaları* 27 (2017), 73-10.
- Aydın, İbrahim Hakkı. "Molla Fenârî". *İslam Ansiklopedisi*. 30/ 245-247. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
- Azak, Necmettin. "Molla Fenârî'nin Şurûtu's-Salât Eseri Etrafındaki Literatürün Belirlenmesi ve Analizi". *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi* 5/1 (2025), 1-24.
- Çelik, Aysun. "Molla Fenârî'ye Atfedilen Şurûtu's-Salât Adlı Eserin Manzum Tercümesi". *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (ESTAD)* 3/1 (2020), 25-57.
- Demir, Nurettin-Yılmaz, Emine. "Osmanlı Türkçesi". *Türkler*. 11/ 475-488. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Develi, Hayati. "18. Yüzyıl Türkiye Türkçesi Üzerine". *Doğu Akdeniz Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 1 (1998), 27-36.
- Doğan, Cihan. "XIV. Yüzyıl Başı Memlûk Türkçesiyle Yazılmış Eserlerin İmlası Üzerine Bazı Notlar". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-BELLETEM* 76 (2023), 155-178. <http://dx.doi.org/10.32925/tday.2023.107>
- Durgun, Öznur. "Bir İmla Meselesi mi Yoksa i > e Değişimi mi?: Osmanlı Türkçesi Metinlerinde Kapalı /è/ Sesi Üzerine". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 31 (2022), 468-483. <http://dx.doi.org/10.29000/rumelide.1221885>
- Erdem, Mehmet Dursun-Gül, Münteha. "Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi". *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* 11 (2006), 111-148.
- Ergin, Muharrem. *Osmanlıca Dersleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1999.
- Gökçe, Aziz. "Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu". *Turkish Studies* 4/3 (2009), 991-1012. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.713>
- Görgün, Tahsin. "Molla Fenârî". *İslam Ansiklopedisi* 30/ 247-248. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
- Güçlü, Betül. *Molla Fenârî'nin Bilgi ve Varlık Anlayışı*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2014.

- Güler, Mehmet. "Hacı Sinân Efendi'nin Şurûtu's-Salât Manzumesi". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TUDED)* 61/2 (2021), 647-688. <https://doi.org/10.26650/TUDED2021-917284>
- Gülsevin, Gürer-Boz, Erdoğan. *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2004.
- Karaca, Mehmet Mustafa. "Tarihî Türkçe Metinlerde Farsça İzafet ve Atıf Tamlamalarında Görülen Dudak Uyumu ve Çeviri Yazı Üzerine Birkaç Öneri". *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology* 31 (2021), 115-130. <https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.984104>
- Kartallıoğlu, Yavuz. "Tanzimat Gramerlerinde Bazı Eklerin İmlası ve Dudak Uyumu ile İlgili Uyarılar". *Bilig* 43 (2007), 85-106.
- Kocaoğlu, Timur. "Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é / i Meselesi". *Türk Kültürü* 483/484 (2003), 266-281.
- Kuzubaş, Muhammet. "Derviş Miskîn'in Namâz Manzûmesi". *Academic Social Resources Journal* 5/15 (2020), 351-360.
- Mansuroğlu, Mecdut. "Eski Osmanlıca". *Tarihî Türk Şiveleri*. Çev. Mehmet Akalın. 73/ 247-276. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.
- Söylemez, İdris. "Mücellî'nin Manzum Şurûtu's-Salâtı". *Artuklu Akademi* 6/1 (2019), 115-143. <https://doi.org/10.34247/artukluakademi.560675>
- Söylemez, İdris. "Said Efendi'nin Manzum Şurûtu's-Salât Adlı Eseri". *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi* 14 (2021), 113-120. <https://doi.org/10.51592/kulliyat.944631>
- Süer, Fatih Ramazan. "Sa'dî Efendi'nin Es'ile-ı Sûfî Ecvibe-i Sa'dî Adlı Namaz Risalesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 18/18 (2017), 467-502.
- Süslü, Zahir. "Mevlevî Şeyh Yahya Aysî ve Manzûme-i Salât'ı". *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi* 3/2 (2019a), 134-145.
- Süslü, Zahir. "Ali Efendi'nin Manzûm İlmihâli". *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences* 2/3 (2019b), 165-183.
- Timurtaş, Faruk. "Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri". *Journal of Turkology* 18 (2010), 331-368. <https://doi.org/10.18345/tm.05547>
- Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Namaz". *İslam Ansiklopedisi* 32 / 350-357. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Yazar, Sadık. "Fıkh-ı Keydânî Tercümesi (Rızâyî, İshâk)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. 18.05.2025. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/fikh-i-keydani-tercumesi-rizayi-ishak>.
- Yıldırım, İlyas. "Molla Fenârî: İlmî Kişiliği, Fıkıhla İlgili Eserleri ve Osmanlı Fıkıh Tarihindeki Yeri". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 11/22 (2013), 255-284.

- Yıldırım, Aydın-Yılmaz, Edip. "İlk Osmanlı Şeyhülislamı Molla Fenârî". *Diyanet İlmî Dergi* 31/3 (1995), 71-81.
- Yıldırım, Yusuf. "Selîm Mahlaşlı Bir Şaire Ait Mukaddimetü Li's-Salât İsimli Mesnevî". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2015), 99-138.
- Yıldız, Alim. "Müellifi Meçhul Bir Şurûtü's-Salât Mesnevîsi". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2009), 175-187.
- Yılmaz, Oğuz. "Şurût-ı Salâtlar İlmihal Midir? Edebî Türlerin Tanımı, Tespiti, İsimlendirilmesi Meseleleri Bağlamında Şurût-ı Salâtlar ya da Salâtnâmeler". *İSTEM* 20/40 (2022), 399-422. <https://doi.org/10.31591/istem.1225848>
- Yücel, Bilal. "Adnî Receb Dede'nin Tasavvuf Manzumesinde XVII. Yüzyıl Türkçesi Özellikleri". *Türklük Bilimi Araştırmaları* 4 (1997), 57-98.

Tıpkıbasımdan Varak Görselleri:

1b

5a

